

Vadehavets strandenge

Planter i kamp mod saltet

Strandengenes planteliv kan studeres fra maj til oktober, flest arter blomster i juli.

Strandengene er en af Vadehavets karakteristiske landskabstyper og et eksempel på et fascinerende samspil mellem planteliv, insekter, fugle, landskab og menneskets virken.

Betegnelsen strandeng afslører, at denne naturtype skal findes nær kysten. Begrebet eng er egentlig knyttet til menneskets brug af det pågældende areal. Engen består kun som sådan, hvis vegetationen holdes nede af fx græssende dyr eller høslet. Hvis engen ikke udnyttes, udvikler den sig til en mose, en sump eller et krat.

Strandengen er oftest påvirket af saltet fra havets oversvømmelser og fra luften. I Vadehavet er saltpåvirkningen større end på strandengene ved de østdanske kyster. Her er generelt også en større dynamik. Tidevandet og stormene gør, at nye strandenge dannes, mens andre eroderes med en hastighed, som ikke ses andre steder i landet.

Den daglige aflejring af finkornet materiale, der finder sted, når tidevandet vandrer ind over vaden, sikrer, at havbunden så at sige hæver sig langsomt ud for kystlinjen. På et tidspunkt, når niveauet er tilstrækkeligt højt, begynder de første planter at indfinde sig på det nye land. Jo flere planter, der slår rod i denne zone mellem hav og land, des mere sediment fra vandet holdes tilbage. Ballet er åbent,

STRANDENGEN KAN OPLEVES ..

FORÅR

SOMMER

EFTERÅR

VINTER

niveauet hæves yderligere, andre planter står i kø for at indvandre, og et nyt stykke strandeng er dannet.

Græssende dyr har flere funktioner

I den yderste, mest kystnære zone af strandengen er saltpåvirkningen størst, mens den generelt aftager længere oppe i terrænet, men helt så enkelt er det dog ikke. Lavninger på den øvre del af strandengen kan vise sig at være de mest saltpåvirkede, efter at oversvømmelse har efterladt en isoleret lille sø, en såkaldt saltpande, hvor vandet fordamper, men hvor saltet efterlades.

Saltpåvirkningen på engen forhindrer mange plantearter i at indvandre. Således holdes højere buske væk, og vegetationen vil udelukkende bestå af karakteristiske saltengsplanter. Dog kan tagrør indvandre og forvandle engen til en såkaldt strand-

Vadegræs forsøger at slippe af med saltet gennem kirtler på bladedes underside.

rørsump. Denne naturtype har stor betydning for rørskovsfugle som fx skægmejse og rørhøg, men den er langt mere artsfattig end den lysåbne strandeng.

Græsningen og den blotte tilstedeværelse af husdyr fremmer den biologiske mangfoldighed på engen. Et er, at græsningen sikrer lys til en lang række planter og insekter, men samtidig skaber dyrenes tramp konstant små nicher i jordbunden, hvor specialiserede arter finder plads. Dyrene flytter også uforvarende rundt på plante frø og sikrer dermed spredningen. Tilstedeværelsen af tilstrækkelige lysmængder på de afgræssede enge gør engen rig på insekter, der tiltrækker typiske engfugle som vibe og strandskade.

Imponerende tilpasningsevne

Planterne tilpasser sig forskelligt til livet på de salte strandenge.

Den smukke strandasters samler saltet i ældre blade, der så dør og smides, mens planter som hindebæger og vadegræs forsøger at slippe af med saltet gennem kirtler på bladedes underside. Dette kan både ses og smages ved at køre en finger over eller rettere under bladet på en sommerdag, hvor fordampningen af vand fra cellerne er størst, og behovet for udskillelse af salt dermed stiger.

SMÅ DYR

Insekter på strandenge eller vaden, som lever med oversvømmelser og et iltfattigt miljø, er mindre end gennemsnittet af insekter. De har derfor et lille stofskifte og en kort transporttid for ilt. Insekterne kan derudover medbringe et iltdepot, fx under vingerne.

Andre planter som den enårige kveller fortynder saltet. Det sker kort og godt ved at vokse, da plantevævet består af vandholdige celler. Efter en sæson må kvelleren dog bukke under. Succesen er dog opnået, frøene er sat og spredes effektivt med tidevandet.

Paradoksalt nok skal strandengens planter være i stand til at ophobe en større saltkoncentration i cellerne end i den omgivende jord. Hvis ikke det var muligt, ville vand vandre fra planten og ud i jorden for at oprette saltbalancen. Derfor skal planterne kunne regulere saltkoncentrationen, da en for lille en koncentration betyder tab af vand, mens en for høj koncentration betyder saltforgiftning, livet på strandengen er ikke nemt.

Dertil kommer, at planterne også må være i stand til at stå i vand eller at være helt oversvømmede i perioder. Ikke alene er iltforholdene i vand ringe,

Efter en sæson må kvelleren bukke under, men frøene er sat og spredes effektivt med tidevandet.

oversvømmelsen reducerer mængden af sollys, og fotosyntesen sættes mere eller mindre på standby. Oversvømmelse slider samtidig på planterne og gør det til en udfordring at holde fast i jorden, der eroderes af vandets bevægelser.

Den manglende ilt i det vandmættede miljø kompenserer planterne for ved at udvikle ekstra mange små rødder, hvis primære funktion er at gennemtræfle det øverste jordlag, hvor den størst mulige mængde ilt trods alt findes. Mere spidsfindig er visse planters evne til at sende ilt fra de overjordiske plantedele ned til rødderne under vand. Denne evne kræver et luftvæv, som er karakteristisk for sump- eller strandengsplanter, fx den meget almindelige tagrør.

Det fysiske slid, som oversvømmelserne resulterer i, har fx annelgræsset udviklet et forsvar overfor. Når små fragmenter af græsset spredes, fx. via køernes tramp, vil de enkelte stykker græs slå rod og hurtigt sende udløbere ud over jorden.

INSEKTERNES TIDEVANDSUR

Mange insekter på strandengen og vaden har et indre tidevandsur. Selvom de befinder sig i et laboratorium langt fra kysten, ved de, hvornår vandet stiger og falder, hvilket er bemærkelsesværdigt, da disse tidspunkter forskubber sig hver dag. Nogle insekter har endda synkroniseret deres æglægning med springfloden, der indtræffer hver 14. dag.

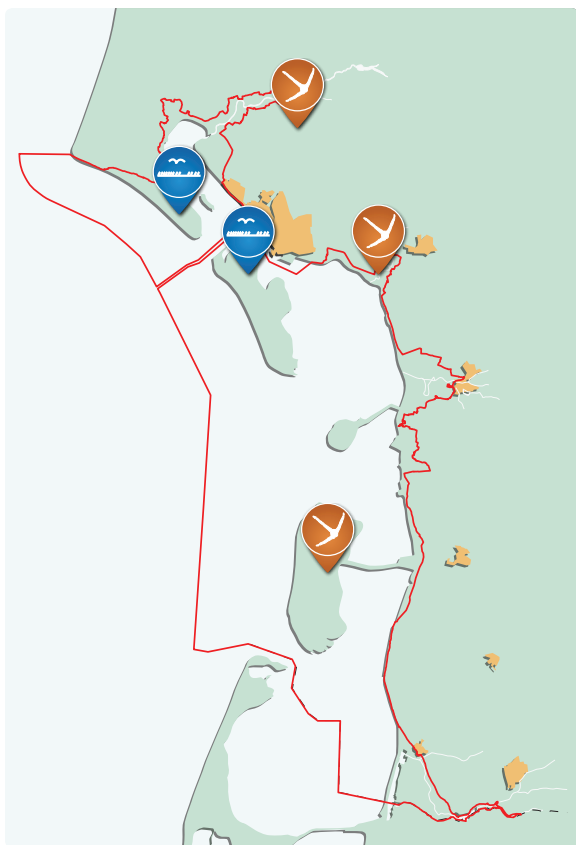
Diger og designet natur

I Vadehavet findes nogle af de mest værdifulde strandenge i Danmark. Samtidig er det svært at forestille sig hvor store engarealer, der tidligere og helt op til 1900-tallet fandtes i regionen. Først med inddigningen af fastlandets marsk mistede de store tidevandspåvirkede strandenge fra Esbjerg til Højer deres forbindelse til havet. I dag findes strandengene derfor udelukkende på øerne og foran digerne. I Margrethe Kog efterligner man de naturlige processer ved at pumpe saltvand ind i det ellers inddigede og ferske bagland, hvor man således stadig finder salttålende planter og et dertil knyttet fugleliv.

OPLEVELSER MED STRANDENGE

Nogle af de mest vidtstrakte strandengsområder i Vadehavet er på Skallingen og på Grønningen på Fanø. Begge steder kan man på fineste vis opleve de forskellige plantezoner fra de højere liggende klitter til de lave saltpåvirkede enge. Tag hensyn til de græssende dyr. De har en vigtig funktion her ude.

Strandengenes planteliv kan studeres fra maj til oktober, flest arter blomster i juli.

LÆR OM STRANDENGE HOS..

NaturKulturVarde

Gl. Skovfogedbolig
Roustvej 111
6800 Varde
T: 75 22 22 50
E: nkv@naturkulturvarde.dk
W: www.naturkulturvarde.dk

Vadehavscentret

Okholmvej 5
Vester Vedsted
6760 Ribe
T: 75 44 61 61
E: info@vadehavscentret.dk
W: www.vadehavscentret.dk

Naturcentret Tønninggård

Havnebyvej 30
6792 Rømø
T: 74 75 52 57
E: info@tonnisingaard.dk
W: www.tonnisingaard.dk

LÆS OGSÅ OM...

- Landskabet
- Tidevandet
- Stormflod
- Livet på vaderne

OM VADEHAVETS FORMIDLERFORUM...

Vadehavets Formidlerforum er et netværk af offentlige og selvejende institutioner der formidler Vadehavets natur og kultur.

Forummet arbejder for, at Vadehavet kan opleves hele året af alle og på en måde der hensyn til naturen, historien og lokale interesser.

Læs mere på www.vadehav.dk

MED SKOLEN ELLER BØRNEHAVEN?

ET TVÆRFAGLIGT
UNDERVISNINGSTILBUD
FOR BØRNEHAVER OG SKOLER

MITVADEHAV.DK

